

En rörelse av pedagoger

I september fick vi, tre lärare i Stockholm, resa till Pietermaritzburg i Sydafrika för att delta i konferensen "Learning to Write, Reading to Learn". Vi tre arbetar till vardags på gymnasieskolor i Stockholm och har sedan flera år tillbaka utvecklat vår pedagogik i Reading to Learn. Tack vare ett stipendium från Universitets- och högskolerådet kunde vi delta i en otroligt inspirerande och givande konferens med lärare från hela Sydafrika, vilka delgav sina erfarenheter och slutsatser av att arbeta systematiskt med Reading to Learn.

Text: Monika Dolfin och Ida Hansen

Pedagogiken *Reading to Learn* är en utveckling av genrepedagogiken och har sina starkaste fästen i Sydafrika och Australien. I Sverige utbildas lärare regelbundet i Göteborg och fram till år 2011 bedrevs även utbildning i Stockholm. I Hälsingland har alla lärare i Ovanåkers kommun utbildats i pedagogiken. I Lärarförbundets årliga ranking av bästa skolkommun klättrade Ovanåker från en bottenplacering till tredje bästa skolkommun.

Varför Reading to Learn?

För oss som arbetar i Sverige är skolans utjämnande roll en hörnsten i vårt värv och centralt för skolväsendet. Livsomständigheter som hindrar en positiv läs- och skrivutveckling ska vi i skolan kompensera för. Vi ska garantera en litteracitetsutveckling hos alla barn så att de, som vuxna, kan göra sig gällande i samhällets olika sfärer, men det räcker med att kasta ett öga på

Monika Dolfin och Ida Hansen, lärare på Språkinträdning, Enskede gårds gymnasium.

de svenska skolresultaten för att förstå att skolan har problem med sin likvärdighet. Av alla elever som gick ut grundskolan vårterminen 2017 saknade 17,5 procent behörighet att söka till gymnasieskolans nationella program och om man granskar denna siffra är skolorna starkt differentierade avseende resultat. På vissa skolor i socioekonomiskt missgynnade områden är uppemot 65 % av eleverna i och med betyget utestängda från nationella gymnasieprogram (Skolverket).

Trots en lärarkår som motiveras av likvärdighetstanken har Sverige blivit ett varnande exempel på ett allt mer segregert samhälle och skolväsendet är, både på systemnivå och i klassrummen, en aktör i utvecklingen. Vissa elever och elevgrupper utvecklar en stark litteracitet medan andra kanske aldrig uppnår

den kompetens som krävs för att kunna delta i vår textrika offentliga sfär. Betydelsen av familjebakgrund för elevernas läsförståelse har ökat och i det avseendet ligger Sverige numera över ett OECD-genomsnitt, visar den senaste PISA-mätningen (Pisa).

En stor del av det negativa resultatet kan skyllas på samhällsutvecklingen i stort. Sverige måste komma tillrätta med en stegrande ekonomisk ojämlikhet och ett segregert skolsystem. Om vi låter inkomst- och hälsolappet mellan grupper i Sverige fortsätta följas åt av motsvarande glapp i litteracitet sällar vi oss till de krafter som drar mot ett odemokratiskt samhälle. Vi behöver benämna problemet framför oss och vilken beskrivning ligger då närmare verkligheten än att skolans utslutande effekter av vissa grupper från samhällets maktsfärer är en del av en strukturell rasism?

Vad vi gör i klassrummet spelar roll. Vi behöver åtgärda problemet och vilket sätt är då bättre än att se över vår pedagogiska grundsyn och verktygslåda? Skolan i dag är formad av nuvarande ekonomiska och sociala strukturer men präglas inte minst av sin utbildningshistoria. Progressivismens starka grepp om lärarutbildningarna sedan några årtionden har sipprat ned i klassrumspraktiker i form av elevledda lärandeprocesser och framställt läraren som en underlättare snarare än en aktiv utbildare. Kreativt skrivande, lustläsning, grupparbeten och individualiserade undervisningsformer har varit givande inslag för de elever som redan behärskar de strategiska och språkliga verktyg som krävs för skolframgång. Elever som växt upp med dagstidningar, sagoläsning, intellektuella samtal och föräldrar med tid har klarat sig bra med den sortens undervisning. Men samma pedagogiska inriktning, i kombination med ett mer segregert och ekonomiskt ojämnt samhälle, riskerar att slå fel och beröva andra elever deras livsviktiga litteracitetsutveckling.

Givetvis är det få lärare som helt och hållet låter elevernas egna utforskande styra undervisningen. De flesta verkar i kraft av mångårig erfarenhet av olika elevgrupper, framgångar och frustrationer. De flesta varierar sig. Ändå finns skolor där klass efter klass går ut grundskolan med underkända betyg. Ändå finns en utbredd känsla av att läs- och skrivförmågan hos nya gymnasister är på stadigt fallande, oavsett vad betygen visar. Ingen av oss vill egentligen skylla på eleverna, deras föräldrar eller diagnoser. Ändå är det vad som händer i svenska skolor idag.

Vill vi bedriva undervisning som håller även när samhället sviktar behöver vi ställa oss några grundläggande frågor om vad

som händer i våra elevgrupper när så många misslyckas, och vad vi kan göra åt det. Reading to Learn har som huvudmål att åter skapa demokratiska klassrum och utjämna skillnaderna i samhället genom att systematisera läsning och skrivning av avancerade texter med hjälp av adekvat och omfattande stöttning. Den bygger vidare på genrepedagogiken i sin systematik som har kartlagt genrer i alla ämnen men tillhandahåller även en pedagogisk dimension som ger läraren verktyg att arbeta med genrepedagogikens insikter.

Reading to Learn bjuder konkret motstånd mot den seglivade föreställningen att vissa barn och ungdomar skulle vara obildbara genom att låta alla elever lyckas. Reading to Learn skärskådar vår egen lärarpraktik: Reproducerar vi ojämlikhet eller ser vi till att minska klyftorna mellan de bästa och sämsta eleverna? Basil Bernsteins utbildningssociologiska teorier om makt-

”Vi lärare behöver tänka över hur vi möter och vad vi gör med våra elever med sämst utgångsläge.”

relationer i skolan ringer bekant när vi ställer oss dessa frågor och frågeställningarna är inte nya. Nytt är däremot ett program för hur vi omsätter pedagogiska teorier i undervisningspraktik, baserat på forskning om undervisning som gynnar alla elevers litteracitetsutveckling.

Likheter mellan Sydafrika och Sverige

Liksom i Sverige har skolan i Sydafrika varit tacksamt fiskevatten för den röstlystne politikern. Läroplaner har ersatt varandra i rasande takt och den inomprofessionella dialogen bland lärare har nästan drunknat i sorlet av okunniga plattityder om skolan. Men det finns en sak som alla verkar vara överens om att sträva efter och det är skolans kompensatoriska uppdrag. På konferensen fick vi uppleva hur en stödjande professionsutveckling kan se ut på teoretisk och praktisk nivå.

Lärare från grundskola och gymnasieskola gav prov på hur de konkret gick tillväga för att undervisa i det skrivna språket i bland annat kemi, samhällskunskap och engelska. De rörde sig från heltexter till grammatiska fragment och tillbaka till texternas syfte och mening. Vi som deltog fick vara med och prova på och reflektera över hur vi själva gör.

Våra bidrag bestod i två presentationer av vårt arbete i två gymnasieskolor i Stockholm: En lärandecykel om ideologiska språkstudier som ett sätt att undervisa i källkritik och en studie av hur man genom att använda Reading to Learn-pedagogikens bedömningsmall för texter nationellt kan motverka trenden att betygen har blivit högre medan elevresultaten i realiteten har sjunkit.

En av föreläsarna på konferensen i Pietermaritzburg var Dr. Emmanuel Mqgqwashu från Kapstaden. Han följer i sin forskning en klass med gymnasieelever och mäter deras resultatutveckling i läsning och skrivning efter tre års undervisning i Reading to Learn. Mqgqwashu konstaterade att trots att Sydafrika snart kan fira 25 år utan apartheid ser man att skolmisslyckanden och skolavhopp inte har minskat bland de fattiga, svarta

Dr Emmanuel Mqgqwashu.

eleverna sedan apartheidens formella avskaffande. Mqgqwashu påminner om att vad vi gör i klassrummet är avgörande för framtiden och rotat i historien; det finns ingen ahistorisk, apolitisk eller icke-ideologisk undervisningspraktik. Han menade att ”The psychological positions we are transmitting in the classrooms makes it a question of moral”.

Vi lärare behöver tänka över hur vi möter och vad vi gör med våra elever med sämst utgångsläge. Sänker vi nivån på de texter vi läser och skriver, vilket utestänger elever från vissa av samhällets alla sfärer eller ger vi dem kvalitativt och tillräckligt stöd i vår undervisning? Vilka självbilder skapar vi hos eleverna, och på vilket sätt är en undervisning som inte stöttar alla elever förenlig med skolans kompensatoriska uppdrag? De preliminära resultaten som Mqgqwashu presenterade visade på en märkbar förbättring av elevernas förmåga att läsa och skriva efter undervisning med Reading to Learn (Mqgqwashu).

Skolan en förändrande kraft, om vi vill det

De cirka 100 lärare, rektorer och forskare som deltog i konferensen utgjorde en pedagogisk gräsrotsrörelse. Med ett långsiktigt, ihärdigt arbete bygger de upp en stomme av lärare som utbildats i Reading to Learn och utbildar fortlöpande allt fler. En intressant aspekt av lärarfortbildningen är att det är svarta kvinnor som har blivit experter och lärarutbildare i ett Sydafrika där uppdelningen och den ojämlika resursfördelningen mellan vita, indier och svarta fortfarande är ett faktum.

En förbättrad litteracitetsundervisning i alla ämnen är möjlig. Implementeringen av Reading to Learn innebär egentligen inte större kostnader utan vad som krävs är en kvalitativ förändring i lärares kunskaper och hur de undervisar. En av de lingvister som i samarbete med lärare grundade Reading to Learn och var en av huvudtalarna på konferensen var Dr. David Rose. Han sammanfattade Reading to Learns uppdrag i sitt anförande: Alla elever har rätt att lära sig det som topp eleverna lär sig. Det är verklig demokratisering av klassrummet.

Vidare läsning

Reading to Learn Sydafrika: <https://readingtolearnsouthafrica.weebly.com/>
Reading to Learn i Alfta: <https://urskola.se/Produkter/199503-Lararummet-Reading-to-learn-i-Alfta>

Referenser

Mqgqwashu: <https://www.ru.ac.za/education/management/supportstaff/emmanuelmqgqwashu/>

Pisa: ”Likvärdig utbildning i grundskolan”, Skolverket, <https://www.skolverket.se/regelverk/mer-om-skolans-ansvar/likvardig-utbildning-i-grundskolan-1.218790>, hämtad 171016

Skolverket: www.skolverket.se